

J. F. P.

KLIC TRIGLAVA

V današnji številki :

KAVČIČ : RIBIČIČ

362

JULIJ 1969

Pisma uredniku

SLOVENSKO CIVILNO LETALSTVO

Uredniku Klica Triglava.

G. Simon Rájer (KT 361) je v članku o Sloveniji v letalskem prometu po pravici nakazal pereč problem zaradi pomanjkanja mednarodnih letalskih zvez Slovenije. Kar je še huje, je zaniknost JATA, ki ima slab glas zaradi nerednih zvez in grozovitih zamud ter nemarnega postopka s potniki. Zadnja leta je slovenske izseljence na obisku v stari domovini nekajkrat izkrcal v Zagrebu, namesto da bi jih zapeljal v Ljubljano. Pri vsej upravičenosti pritožb pa se ne smemo zatekati k napačnim argumentom.

Zemljepisna lega Slovenije sama po sebi še zelo malo pomanj, kajti milijoni potnikov, ki prekoračijo meje proti Italiji in Avstriji so bolj verjetno znak edine luknje v železni zavesi kot pa posebnega položaja, ki bi Sloveniji dovoljeval, da čaka na tovor in potnike križem rok. Železniški in cestni promet med vzhodnimi deli Avstrije in Italijo teče mimo Slovenije po Kanalski dolini zaradi (a) zaprtih jugoslovanskih meja v bližnji preteklosti in (b) slabih cest in železnic v sedanosti. V bodočnosti ne bo nič bolje, ker Italijani in Avstrijci že grade avtomobilске ceste mimo Slovenije, v Sloveniji pa zamujajo priliko.

Drugič bi pripomnil, da Adria-Aviopromet ni zašla v težave, ker je bila omejena na charterski prevoz, kajti (a) bi bilo vzdrževanje rednih letalskih zvez s par zastarelimi letali DC-6b tehnično nemogoče, (b) bi bilo vzdrževanje rednih linij mnogo dražje kot charterški prevozi, ker mora letalo tudi prazno na pot in (c) zastarela letala ne bi bila privlačna za potnike. Podjetje je zašlo v težave zaradi slabe uprave in kratkovidnega financiranja, ker so dolgovi zapadli prav takrat, ko stara letala niso več služila denarja, prodati pa jih celo v Južnem Jemenu ni bilo lahko. Integracija s srbskim podjetjem jim je omogočila, da so kupili dve reaktivni letali DC-9, s katerima upajo, da bodo prišli na zeleno vejo.

Kar se letališče tiče, ima Slovenija nekaj športnih letališč, kot npr. pri Mariboru in na Bledu, ki so boljša kot travnata letališča v Zabljaku in Ivangradu ter komaj kaj slabša kot letališče v Prištini, vendar niso vključena v JATovem seznamu, ker z njimi ne vzdržuje zvez. Razlog za štiri moderna letališča na hrvaški obali je tujski promet. Sarajevo je na bosanske stroške zgradilo pristanišče, ostala letališča razen Beograda in Zagreba so bedna in za moderna potniška letala neprimerna ter so edino opravičilo zanje obupne kopnene prometne zveze. Slovenija se ne sme zavzemati za nekaj več pokošenih travnikov, ampak si mora prizadevati,

da obstoječe letališče Brnik gospodarsko izrabi in si skozenj odpre novo okno v svet.

IVAN VRTAČNIK

DR. ŽEBOTOV OBISK SLOVENIJE

V majski številki (KT 360) ste objavili pismo g. A. Zupana, v katerem hoče pisec opravičiti Dr. Cirila Žebota za njegov lanski obisk Slovenije in pogovore s komunističnimi oblastniki, češ da gre tako "mešanje" komunistom dosti bolj na živce kot ves stereotipni in sterilni antikomunizem nekaterih emigrantskih krogov.

Ko bi dr. Žebotovo "mešanje" komunistom doma res šlo na živce, kakor trdi g. Zupan, bi že poskrbeli, da do njega ne pride, saj imajo vso oblast, naivni pa tudi niso. Mar niso prepovedali uvoza dr. Žebotove knjige "Slovenija včeraj, danes in jutri"? Tako bi lahko preprečili tudi njegov vstop v domovino. Ko pa so ga spustili noter, bi ga lahko zaprli (kot se je zgodilo že več emigrantom na obisku) ali vsaj postavili na avstrijsko in italijansko mejo, kakor hitro bi jim njegova prisotnost ali "mešanje" začelo hoditi na živce.

Ker se od vsega tega ni nič zgodilo, je logičen sklep, da dr. Žebotov obisk zaslužjene domovine komunističnim oblastnikom ni šel na živce. Torej ne drži trditve, ki jo je postavil g. Zupan v obrambo dr. Žebota, ker je ta trditev v navzkrižju z logiko.

Ko je pred leti jugoslovanska komunistična oblast začela puščati protikomunistične emigrante v domovino na obisk, ni tega storila iz dobrosrčnosti ali iz človekoljubnosti - take lastnosti so komunistom tuje. - marveč zato, ker je preračunala, da bo od teh obiskov imela dober dobiček: ne bodo ji prinašali samo močne tuje valute, ampak tudi napravili dober vtis na Zahodu, kar je tudi važno, saj Jugoslavija odtod dobiva pomoč. Med protikomunističnimi emigranti pa bodo ti obiski povzročili različno gledanje na zadevo in tako razbili njihovo enotnost proti komunizmu.

Dobiček, ki ga komunistom v Jugoslaviji navrže obisk protikomunističnega emigranta, je toliko večji, kolikor več denarja obiskovalec tam pusti, kolikor višji je socialni položaj te osebe v državi, kjer živi, in kolikor večji je njen vpliv na izseljene rojake.

Dr. Žebot ni eden med številnimi protikomunističnimi emigranti, ki si služijo kruh kot tovarniški delavci in podobno. Je profesor ekonomskih ved na eni od univerz v Združenih državah. Razen tega je vodnik ene ne ravno majhne politične skupine slovenskih političnih emigrantov. Dobiček, ki ga je imel komunizem v Jugoslaviji od njegovega obiska, mora torej biti precejšen in nič ga ne more zmanjšati protestni krik tega ali onega komunističnega posameznika, ranjenega v svojih čustvih, krik, ki se razbija ob trdo skalo hladnega računa.

Da je lanki dr. Žebotov obisk Slovenije odjeknil med /Zaključek na 9. strani/

PROBLEMI MALEGA NARODA

'Državna založba Slovenije' je pravkar izdala v slovenščini knjigo francoskega publicista in direktorja pariškega tednika L'EXPRESS Jeana Jacquesa Servan-Schreierja "Le défi américain" ("Ameriško izzivanje"), ki je izšla v Parizu pred približno poldrugim letom. Predgovor slovenski izdaji je napisal dr. Stojan Pretnar.

Očividno je ta knjiga izšla v Sloveniji predvsem zaradi gospodarske reforme in vsega, kar je z njo povezanega, saj drugače ta knjiga nima nobenega opravka s Slovenijo ali Jugoslavijo. Servan-Schreiber se bavi predvsem z evropskim, in specifično z zahodno-evropskim odgovorom prodiranju ameriškega kapitala v Evropo.

Dušan Dolinar, ki je napisal recenzijo v ljubljanskem DELU, vidi pomen te knjige za domače bralce v tem, da je "izredno prodoren klic k boju zoper samozadovoljstvo, nacionalno in državno zaprtost, družbeno in gospodarsko vrtičkarstvo vseh vrst". V tem smislu da pomeni "prikrit izziv" tudi Slovencem (in menda tudi Jugoslovanom), izziv, ki vzbuja "navdušenje, pomisleke ali oboje hkrati, le ravnodušnosti ne".

To kar zanima tako Dolinarja kot tudi izdajatelj slovenskega prevoda, je očividno Servan-Schreiberjevo razmišljanje o resničnostih sodobne tehnologije, ki jih je treba imeti pred očmi, ko usmerjamo gospodarske reforme, ne le v zahodni Evropi ampak tudi v Sloveniji in v Jugoslaviji.

Dasi nihče ne zanika, da gre v Jugoslaviji tudi za borbo za modernizacijo gospodarstva in uvedbo tehnologije z vsemi svojimi posledicami, pa ni mogoče prezreti dejstva, da je jugoslovanska gospodarska reforma predvsem političnega značaja in da je odgovor na politične probleme, ki so nastali v tej večnacionalni skupnosti. Seveda je pa tudi res, da potem, ko "gospodarska reforma" doseže stopnjo, ko se prične odločati v republiških centrih namesto v zveznem, prihaja do prave reforme na tem področju v vsaki republiki zase. In pri tej stopnji dela kot "Le défi américain" postanejo zanimiva

tudi s strokovnega gledišča, t. j. - kot pravi Dolinar - odpirajo "svojevrstne, izredno plastične, lahko dojemljive in skoraj magnetno privlačne razglede po zapletenih procesih, ki jih v visoko razvitem svetu vzbujajo znanstveno-tehnična revolucija". In zaključuje: "Zato bi bilo najbrž koristno, če bi družbene sile, ki se pri nas trudijo odpreti širši razgled po mednarodnih in svetovnih dimenzijah družbenega življenja in nas vključiti vanje, uporabile tudi to delo kot enega pomožnih mobilizacijskih sredstev za svojo akcijo."

Nam se ne zdi napak, da v tej številki KLICA TRIGLAVA objavimo članek g. Dušana Božiča o 'Smereh sodobnega političnega razvoja', ki ga je avtor svoječasno - pred dogodki na Češkoslovaškem - objavil v tržaškem MOSTU, in ki meče na te probleme nekaj luči tudi z drugačne plati. Članek nas navaja na razmišljanje o velikih težavah, ki nastajajo za majhne narode zaradi modernega tehnološkega procesa, ki postavlja politično integracijo pod precejšen vprašaj, v kolikor ne bo mogoče rešiti problema ravnotežja med samobitnostjo in skupnostjo. Vsi tisti, ki se navdušujejo nad tehnološko integracijo, bi morali o tem resno razmisliti. Uredništvo

Glavni urednik TANJUGA Momčilo Pudar je odstopil. (Gl. naše poročilo v KT 361.)

V Celovcu je izšla druga knjiga dr. C. Žebotove "Slovenija včeraj, danes in jutri".

Jugoslovanski sezonski delavci v Zap. Evropi so lani poslali domov za 160 milijonov dolarjev deviz.

Skupna naklada verskega tiska v Jugoslaviji znaša 11 milijonov izvodov (letno?). Napovedujejo novi zakon o verskih skupnostih.

Občinska skupščina Budva je "podarila" Sofiji Loren in Carlu Pontiju večjo parcelo na otoku Sv. Štefan, a Pontij je napovedal razvoj turizma na Črnogorskem Primorju "na najbolj razkošni ravni". Oba tujca sta bila v zvezi s temi načrti sprejeta od več vodilnih komunistov, tudi od Tita.

KAVČIČ : RIBIČIČ

/Spodnji članek bo izšel tudi v NAŠI REČI, Op./

Tita je razvoj na Češkoslovaškem na pomlad 1968 globoko vznemirjal. Znašel se je v dilemi, hujši od one za časa madžarske revolucije 1956. Če bi Češkoslovaška ostala neodvisna, bi sposobni in svobodoljubni Čehi in Slovaki skoroda prehiteli Titovo Jugoslavijo v liberalizaciji in bi obnovili svobodno družbo, ki bi jo morda nazivali "socialistično", toda dejansko bi bila predvsem svobodna. To pa Titu ni šlo v račun, tako da je ob priliki svojega obiska v Pragi pred samo sovjetsko invazijo predaval Čehom in Slovakom o potrebi ohranitve vodilne vloge Partije in čistosti marksizma-leninizma namesto da bi jih podprl proti Sovjetom, kar je seveda češko in slovaško javnost globoko razočaralo. (Primerjaj Corriere della Sera od 12. 8. 1968.) V nekem pogledu je Titu odleglo, ko je bilo konec češkoslovaškega poizkusa. Zato je tudi tako počasi reagiral na napad na Češkoslovaško, ker sicer ni tako počasen, kadar so v vprašanju obsodbe. (Primerjaj "Too little, too late from Tito" v Sunday Timesu od 25. 8. 1968). Seveda ni bila tudi za Tita sovjetska intervencija v Češkoslovaški ugodna; obstojala je nevarnost, da bi hoteli dobiti Sovjeti tudi direktno kontrolo nad Jugoslavijo. Toda to nevarnost je Tito srečno prebrodil, delno s pomočjo Američanov, ki so tedaj poslali v Beograd svojega Katzenbacha. Kaže, da zdaj Sovjeti zaključujejo, da sam Tito ni nevaren za vodilno vlogo Partije, ampak si jo tudi sam želi, pa mu zato ponujajo sodelovanje. (Glej Times od 24. 6. 1969) Po drugi strani se Tito pripravlja, da bo prostovoljno odigral vlogo Husaka, toda ne v smislu podreditve Sovjetom ampak v smislu krotitve sil, ki žele "liberalizacijo" spremeniti v resnično in plodno svobodo in bi hoteli iz Jugoslavije napraviti moderno pluralistično državo, katere napredek ne bi preprečevala okorna ideologija.

Že nekaj let dela Tito na tem, kako bi ponovno okrepil položaj Partije. Iz tega razloga je razbil vodstvo policije in vojske, dveh političnih sil poleg Partije. Ko je odžagal Rankovića, je Tito postal "liberal", a zdaj kaže, kot bomo videli pozneje v tem članku, da nima Tito ničesar proti metodam tajne policije, dokler jo popolnoma kontrolira Partija. Titova propaganda je pravitako prikazala Rankovića kot sovjetskega človeka, dasi je zelo malo verjetno, da bi bil Rankovič navdušen za povečanje sovjetskega vpliva v Jugoslaviji, saj je prav on odigral glavno vlogo ob preganjanju kominformovcev. Ranković je gotovo komunistični reakcionar, toda Tito verjetno ni dosti manj konsekvativen od njega.

Pri razbijanju policije je Titu pomagala vojska pod Gošnjakom. Vendar sta vojska in Gošnjak Tita ovirala kot preveč neodvisna od Partije, pa ju je zato tudi oklestil. Generala Gošnjak in Hamović sta bila od jeseni 1968 v hišnem zaporu in končno odstavljena. Tako Gošnjaku kot ostalim vodilnim generalom je Titova propaganda očitala, da so zanemarjali obrambo proti Sovjetski zvezi in pripravili samo vojaško obrambo proti Zapadu. To pa zveni dokaj naivno, ker je Tito vedno držal svojo roko nad vojsko in se je posebej zanimal za njene posle. Tako generali niso mogli pripravljati obrambo in razporeditev trup. s čemer se Tito ne bi strinjal ali pa tako obrambo celo zahteval. Prav Tito je zadnje čase neprestano govoril o ameriškem imperializmu in agresivnosti v Sredozemlju in o tem, kako proti Jugoslaviji nevarnost od strani Zapada, dočim je povsem prezrl nevarnost sovjetskega imperializma. Odlikovanje Gošnjaka v juniju 1969 pravitako kaže, da ni

šlo za kakšno resnično pogreško.

Niti Ranković niti Gošnjak nista bila nevarna samemu Titu, predvsem to ni bil Gošnjak, ki je bil ves čas Titov najzvestejši tovariš in pomočnik. Prav on ga je podpiral pri odstranitvi Rankovića. Toda eden kot drugi je mogel postati nevaren po Titovi smrti človeku, katerega je Tito očitvidno izbral za svojega naslednika, namreč partijskemu ideologu Edvardu Kardelju. Zato sta tudi morala biti odstranjena.

Kaže, da želi Tito osredotočiti oblast spet v Partiji pod Kardeljevo kontrolo. Zato želi zaustaviti razpadanje komunistične ideologije in nadaljnjo decentralizacijo v smeri konfederacije. Vse kar je bilo treba storiti, da se prepreči to dvoje, je izvedel na devetem kongresu. Zdi se, da je pripravljen uporabiti tudi silo, da se izpelje tisto, kar je zamislil.

KAVČIČEVA ODKLONITEV

Na devetem kongresu sta Tito in Kardelj najprej ponudila mesto izvršilca svojih namer Stanetu Kavčiču, sedanjemu predsedniku Izvšnega sveta Slovenije. Toda Kavčič je to odklonil. Namesto njega je prevzel "dolžnost" Mitja Ribičič. Tako sta postala dva Slovenca nosilca dveh nasprotnih pravcev v Zvezi komunistov Jugoslavije. Zato se mi zdi zanimivo raziskati, v katerih pogledih se ta dvojica razlikuje.

Stane Kavčič je po izvoru tekstilni delavec. Bil je v SKOJU in v Partiji že pred vojno in na visokih partijskih položajih pozneje. Bil je tudi predsednik sindikatov v Sloveniji. Torej proletarec in komunist, toda o njem ni znanega nič čudovitega. Ribičič je, po drugi strani, malomeščanski otrok - oče mu je bil učitelj in pisal je pesmi za mladino. Mitja je bil Sokol in je kot tak vstopil v Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Kmalu je spoznal, da revolucija odkriva nepričakovane perspektive za njegova skrita patološka nagnjenja. Že za časa vojne se je odlikoval po svoji okrutnosti, tako da je bil po umoru nedolžnih partizanov pod njegovim poveljstvom celo izključen iz Partije. Kljub temu pa ga je leto 1945. našlo v vrstah najbolj zanesljivih oznaških teroristov. Sodeloval je pri pokoljih vrnjenih slovenskih domobrancev, pozneje pa se je kot oznovski polkovnik specializiral v organiziranju procesov z izmišljenimi obtožbami. Bil je slovenski sekretar za notranje zadeve in predsednik skupščinskih odborov za notranje zadeve vse do leta 1960. Študiral je pravo, ki pa ga ni nikoli končal. 'Ekonomska politika' ga je 24. marca 1969 imenovala kot "političara bez uže specialnosti". Dejansko je Ribičič oznovec, ki ni nikoli delal nič drugega kot teroriziral in preganjal druge ljudi.

V teku poslednjih 25 let se Ribičič ni ničesar naučil; ostal je stari policist. Med tem pa je Kavčič gledal svet z odprtimi očmi in danes razumno piše in govori. Da bi opazili razliko teh dveh ljudi, je treba samo prebrati članke, ki jih je eden kot drugi napisal za ljubljansko revijo 'Teorija in praksa', Kavčič v februarju 1968, Ribičič pa v marcu 1968 in 1969.

Ribičičevo pisanje je polno oguljenih fraz: "resnični interesi naroda in delovnih ljudi", "nadvrednost", "delavska avantgarda", "vodilna vloga delovnega človeka na vseh področjih", "znanstvena metoda ki odkriva družbeno zakonitost" itd.

Ribičič poudarja "vodilno vlogo delavskega razreda v narodu", medtem ko Kavčič napada "sektaško razredno stališče". V Kavčičevem članku sploh ni Ribičičevih praznih fraz, katerim se zdaj v Jugoslaviji vsi smeji.

Toda Kavčič zna inteligentno pisati o gospodarskih vprašanjih, ki so, po besedah 'Ekonomске politike' "zavzemala v političnih zamislih Mitje Ribičiča gotovo najmanj prostora". Celó v izjavah, potem ko je postal predsednik vlade, Ribičič ne govori o stvarnih ekonomskih problemih ampak se bavi s "politično oceno gospodarskega razvoja". Na plan gleda "s političnega vidika" ('Borba', 1. 6. 1969), medtem ko neče Kavčič sploh več govoriti o planu, ker je bilo v imenu tega ideološkega termina napravljeneh toliko napak; zato uporablja besedo program.

ZASEBNA POBUDA

Kavčič se zavzema - to je izjavil v 'NINu' 17. marca 1968 - za vključitev "osebnega dela" v jugoslovansko ekonomiko, ker ta "povečava našo skupno akumulacijo", in zahteva da se "izkosti ta nemajhen potencial". Pravi: "Dosedanje skušnje socialističnega gospodarstva so pokazale, da se ne izplača v socializmu vsega nacionalizirati". Ribičič se o tem ni izjavil, toda gotovo sledi svojemu delodajalcu Titu, ki se je po študentoskih nemirih predvsem spravil na privatno podjetnost. S tem bo prišel v nasprotje z vsemi slovenskimi poslanci v zvezni skupščini, ki si prizadevajo, da bi se razširila - vsaj v Sloveniji - možnost "osebnega dela".

Kavčič se zavzema za "večjo gospodarsko pristojnost republik", ker je mnenja, da je potrebna raznolikost rešitev, ne pa regimentacija zaradi različnosti stopnje razvoja. Očividno je mnenja, da je mogoče rešiti nacionalno vprašanje samo v svobodnem sporazumu med jugoslovanskimi narodi. Nasproti "trhlemu sporazumevanju in kompromisarstvu med političnimi centri" postavlja Ribičič stari stalinistični in socialistični patriotizem v obliki "pripadnosti izvirni jugoslovanski socialistični ureditvi", katero seveda zastopajo Tito, Kardelj in on. Z njegovim prihodom so "republike v drugačni poziciji do federacije". Odslej bodo republike odgovorne za "sprovajanje skupnih stališč", "skupne enotne družbene politike" ('Borba' 1. 6. 1969.) Nič več ne bo različnih rešitev, kot želi večina v Jugoslaviji, ampak "skupna disciplina". Za Ribičiča se federacija zaključuje z razdelitvijo mest v vrhovih vlade in Partije po odrejenem ključu, a ti vrhovi morejo potem vladati centralistično.

Kaže, da je to novi Titov pravec, kateremu se je Kavčič uprl. 'Times' je 17. marca 1969 javil, da je Kavčič odklonil vstop v partijski izvršni biro, ker se že v načelu ni strinjal z njegovim formiranjem, saj je v nasprotju z dosedanja decentralizacijo in vlogo, ki naj bi jo ta imela v narodnem življenju. Ribičič smatra, da je deveti kongres "odredil enotno idejno-politično platformo za nadaljnjo revolucionarno in demokratsko preobrazbo družbe na osnovi socialističnega samoupravljanja. Z drugimi besedami, da bo nadaljnji razvoj enostransko diktirala partija. Nasprotno od tega misli Kavčič, da je plodovit razvoj možen samo preko 'odprtekonfrontacije pogledov, mišljenj in akcij, in da je v ta namen treba "odpreti vrata in nazvati dobrodošle vse tiste, ki želè karkoli že doprinesti."

V nasprotju z umerjenimi komunisti torej Tito, Kardelj in Ribičič spet izmiš-

ljajo enotno ortodoksnost, čeprav ne vedo točno, iz česa ta ortodoksnost sestoji. Ribičič govori kot o najvišjih uspehih v "vodilni vlogi delavskega razreda, v njegovih revolucionarnih ciljih in marksizmu", ko napada - očitno študentski - "avanturizem, utopizem, novi 'ludizem', nasilje radi nasilja in rušenje vseh obstoječih, to pomeni tudi demokratičnih, ustanov, in propagiranje novih nosilcev revolucionarne akcije in družbenega napredka". Toda čemu služi današnja vodilna vloga, ko cilji niso več jasni, tolmačenj marksizma pa je toliko, da more biti vse, kar si kdo želi? V govoru 27. aprila 1969 je Ribičič proglasil samoupravljanje za veliki revolucionarni dosežek. Toda do samoupravljanje se tako vede kot pruski baroni proti cesarju: "Und der Kaiser absolut, solange er unsern Willen tut". Samoupravljachi so suvereni dokler delajo ono, kar od njih pričakuje Ribičič. Ko so že pod novim Titovim kurzom štrajkali delavci v železarni Jesenice, je 15. aprila nastopila milica.

A ni samo to, da nihče več ne ve, kakšno ortodoksnost branijo Tito, Kardelj in Ribičič. V svojem govoru na devetem kongresu je Tito izjavil, da "ne želi trditi, da v našem razvoju ni bilo zablod, pa tudi napak in zgrešenih potez. Toda niti ena družba ni brez tega". To poslednje je popolnoma točno - kajti nihče ni imun pred zablodami, napakami in pomotami. Toda ker je tako, potem tudi nihče nima pravice sebe smatrati kot zgodovinsko danega vladarja in pretiti vsem onim, ki bi ga mogli ogrožati. In prav to delata Tito in Ribičič. Slednji je 27. aprila grozil s "sredstvi revolucionarnega pritiska" vsem, ki bi "za hrbtom samoupravne demokracije izzival incidente in neredne, nacionalistično ali versko nestrpnost, šovinistično mržnjo, samovoljnost, zlorabo ali nezakolitosti". V ustih starega oznaša pomeni to vse tiste, ki mu niso všeč. Tito je 2. maja v Kraljevici obljubljal, "da bomo mnogo bolj rigorozni nego doslej do vsakogar, ki bi poskušal, da nam z raznimi protirevolucionarnimi idejami ali šovinističnimi izpadi ruši našo notranjo enotnost, da nas ovira v našem notranjem življenju". Če ni Tito vzel Ribičiča za predsednika vlade ne samo zato, ker je oznaš, ampak prav zato, ker mu je tak oznaš prav zdaj tako potreben!

TITO IN ALEKSANDER

Ribičič je takoj pričel z delom. V svojih najnovejših izjavah ('Borba' 1. junija 1969) smatra, "da je treba dati večjo samostojnost službam javne in državne varnosti in vsem činiteljem, ki so po Ustavi in zakonih, odgovorni, da zagotovijo polno zakonitost, da se bore proti vsem tendencam, ki se s protisocialističnih pozicij vnašajo v državo, pa tudi proti onim znotraj države." Torej polno obnavljanje UDBE. Enako kot stalinistična ustava se Ribičič zavzema za "višjo stopnjo politične kulture, za odnose, v katerih bo spoštovana človekova beseda in osebnost", a istočasno podčrta "demarkacijsko linijo" med manifestacijami demokracije in državljanskih svobod in aktivnosti proti pridobitvam revolucije, bratstva in edinstva, neodvisnosti in integritete skupnosti. Spet, vsi so svobodni, dokler delajo tisto, kar od njih zahteva Ribičič.

Iznenadljivo je, da spričo takih pretečih izjav nekateri zapadni časnikarji proglašajo Ribičiča za "liberalnega" in "demokratičnega". Ali ne bero jugoslovanskega tiska? Morda slišijo samo diverzantske Ribičičeve izjave, kako bo vlada odstopila ako bo izgubila večino v parlamentu. Morda celo mislijo, da so Tito, Kardelj in Ribičič edini jez proti razpadu Jugoslavije in proti kaosu. V tem oziru

pozabljajo, da je Tito - enako kot kralj Aleksander - samo poslabšal napetost med jugoslovanskimi narodi, ker ni dovolil, da se o vprašanjih med narodi odprto razpravlja ampak je vse razdore pahnil v podzemlje. Edina rešitev za Jugoslavijo je odprta diskusija o problemih med Jugoslovani in njihova rešitev v svobodnem sporazumu. Obstanka neke države ne moreta zavarovati policija in teror.

'Neue Zürcher Zeitung' je 22. junija 1969 pisal o "slovenskem valu" v Jugoslaviji, češ da se Tito sedaj v glavnem naslanja na Slovenca Kardelja in Ribičiča. To v toliko ni točno, ker v Sloveniji nihče ne trpi starega frazerja Kardelja in poznaneža Ribičiča. Oba sta v Sloveniji popolnoma izolirana. Podpora javnega mnenja v Sloveniji uživa umerjeni komunist Stane Kavčič - zato se tudi lahko drži na položaju predsednika vlade v Sloveniji, čeprav se ne strinja z novim Titovim kurzom. Na drugi strani je velika hiba zmernih komunistov, ker se zmerne skupine v posameznih republikah še niso med seboj povezale in vzpostavile skupno fronto proti "novemu kurzu", za katerega morajo vedeti, da je norost, ki nikamor ne pelje.

V štiridesetih letih je bila "vodilna vloga delavskega razreda" in teroristično sprovanje njegovih ciljev tragedija, a danes je postala - komedija. Tragedija je bila, ker so tedaj komunisti zares mislili, da imajo v rokah rešitev za vsa vprašanja, pa so tako mislili, da imajo zato tudi pravico, da jih s silo sprovedejo. Po 25 letih "zablod, napak in zmot" danes v to nihče, ki je pameten, celo med komunisti, več ne verjame. Inteligentni in zato zmerni komunisti vedo, da je moč najti uspešne in mirne rešitve samo v svobodnem pogovoru s sodelovanjem vseh demokratičnih in zmernih Jugoslovanov.

O UMETNOSTI IN NEUMETNOSTI

V današnjih domovinskih debatah o umetnosti gre za temeljni nesporazum o tem, kaj naj bi bila umetnost in kakšno naj bi bilo njeno poslanstvo. V teh debatah pa se tudi jasno zrcali, da niso pisane z namenom, ki bi odkrival UMETNIŠKO umetnosti. V teh debatah gre za ideološke pojme o humanitarnosti ali nehumanitarnosti umetnosti, ne gre pa za to, kaj umetnost je in kaj bi lahko bila. V vseh teh debatah, v katerih na eni strani sodelujejo tako imenovani reisti (Kermavner, itd), ki so potegnili križ čez humanistično vizijo umetnosti, in na drugi strani takoimenovani humanisti (Potrč, Kranjec, Kovič, Rudolf), se jasno kaže zagatna situacija slovenske kulture na prelomnem obdobju.

Jasno je namreč, da kulturniki počasi začenjajo čutiti, da umetnost ne živi le zaradi idej, ideologij, filozofij, političnih, nacionalnih, religioznih ali moralnih nazorov, temveč je predvsem zaradi tega, ker JE UMETNOST. Vendar pa je v svoji podstati celotno slovensko ozračje še tako zasičeno z ideologijo in različnimi moralno-didaktičnimi navodili, da se ne da suvereno in brez zamere preiti na področje, kjer se o umetnosti govori samo kot o umetnosti.

V naporu, priboriti si avtonomijo umetnosti, določene mlade skupine skušajo radikalno razvrednotiti takoimenovani ideološki obraz stare umetnosti. Toda je stara umetnost res le ideološko sporočilo in le napotek živeti lepo, dobro in resnično?

Če bi bila stara umetnost le nekaj neumetniškega, ideološkega, sploh ne bi bila mogla nastati veda o umetnosti, skratka, če bi bila le to, potem sploh ne bi mogli govoriti o umetnosti, temveč bi ta spadala pod

religijo, filozofijo ali recimo zgodovinsko znanost. Toda temu ni tako.

Homerjeva, Dantejeva, Stendhalova, Balzacova ali Tolstojeva umetnost je kljub vsej moralčnosti, religioznosti ali filozofiji umetnost, ker je zgrajena kot kompleksno, a tudi homogeno telo, ker je sistem in svet zase, ker je kljub vsem neumetniškim sporočilom, ki jih tudi izpričuje, prav tako strogo umetniška formulacija s svojim inspirativnim umetniškim rojstvom, s svojo z umetniškimi sredstvi, metodami in senzacijami pogojeno rastjo in s transcendentalno konicjo, ki prerašča "banalno resničnost" tega sveta in kaže neko višjo, neko simbolično, z umetniškimi sredstvi pogojeno resničnost našega bivanja. Umetnost kot suvereno konstruirana transcendentalna se jasno zrcali v vseh resničnih dosežkih umetnosti od začetkov do danes.

Vprašanje je ob tem, ali je tisto, kar se danes večkrat v domovini tiska kot umetnost in kar kot poezija, esej,

proza ali drama izhaja tu in tam v študentskem listu TRIBUNA ali pa v reviji PROBLEMI ali KATALOG, še umetnost? Tu nas ne moti toliko frapantno nehumanitarno izzivanje ali na primer ironični cinizem, saj jasno vemo, da so lahko tudi velika dela umetnosti ironična ali cinična (spornimo se le na Gombrowicza ali Celina). Bolj kot to nas moti nezadostna struktura, nezadostna forma te takoimenovane umetnosti. Tu ne bi govorili o tem, da pot, ki si jo izbira del (verjetno večji del) najmlajše slovenske literarne generacije, ni mogoča pot. Umetnost je prostrano polje, na katerem je nešteto možnosti. Važno je le, kako so te možnosti funkcionalno izrabljene, kako ta umetnost deluje, kako biva, kako je.

Vzemimo odlomek recimo iz "poezije" Barda Lucundusa "In ne navsezadnje" (TRIBUNA 11/1969):

imam rad te stvari
rad imam tepce bebce
idiote po rodu vse
zakonite bedake
rad imam strahopezdljivce
hinavce korenjake
čvčkave pijandure
bahače mične
drekobrčce gizardaline... itd.

Seveda, v teh verzih se skriva anarhističen upor. Toda upor, ki melje v prazno, upor z nekaj slabo izbranimi besedami. V boju proti takoimenovanemu humanizmu, se sedaj tu jasno zrcali posmeh do vsakega sočloveka (razen do samega sebe), posmeh do vsakršnega ideala, tudi do umetnosti.

V takem odnosu do umetnosti kot posrečene funkcije, ne more nastati funkcionalna umetnost, tem več lahko govorimo samo o degradaciji in negaciji umetnosti.

Mogoče tudi umetnost ni potrebna, kot mogoče ni potrebno nič, niti resnični človek. Toda danes, ko začujemo govoriti o umetnosti zares kot o umetnosti, ko zaradi tega umetnost, ki se otresa ideologij in filozofij in vseh Prokrustovih postelj, v katere so jo tlačili, a se je kljub temu iz vsega reševala kot umetnost, postaja vse bolj suverena in polna novih možnosti, ne moremo brez pridržkov mimo tega, kar se hoče imenovati umetnost, a prav zaradi svoje neizrazite in polomljene nehomogenosti, zaradi neposrečenosti nekaj praznih gest in bolj ali manj votlih besed ne more biti drugega kot ne-umetnost.

Seveda je tudi ta ne-umetnost odgovor na umetnost, je končno v dialektični zvezi s tistim, kar tvori umetnost.

Toda je le njena neposrečena protitočka, neuspešen napor, ki skuša premagati vso takoimenovano ideološkost, humanitarnost in nacionalnost umetnosti.

Žal lahko rečemo tudi to: Kljub vsemu boju proti ideologijam v današnjem času, je takoimenovana neideološka umetnost prav zaradi tendence biti neideološka bolj ideološka in tendenčna kot vsi njeni "bedasti predhodniki". Mogoče prav zaradi tolikega govoričenja o zatonu ideologij raste prav na papirju toliko nečloveške ideološkosti. V slovenskem merilu lahko pomeni taka pot v nekulturo pravo nacionalno katastrofo. Vsekakor je zgovoren dokaz prostituiranja in slepega plesa v začaranem krogu določenega dela literarnih skupin. In gotovo je slovenska politična situacija odlična gonilna sila za te pojave.

Ob koncu naj rečem, da ta zapis noče biti zagovor starega v književnosti: nasprotno, za novo umetnost gre. Toda to novo ne more zrasti brez konfrontacije s starim in brez močne notranje vizije po umetnosti kot posebno kompleksni strukturalni transcendentali.

Tudi določena imena mladih v Sloveniji so že pokazala, da se da na nov način nekaj narediti (Šalamun), vendar pa postane zadeva kritična, ko hoče cela divizija "literatov" uzurpirati literaturo s sredstvi, ki jih sploh ne zna uporabljati. Rad jim pustim njihov cinizem kot življenjski način, toda v literaturi niso ničesar izgubili in vanjo tudi ne sodijo.

V zadnji številki sedanjega (18.) letnika TRIBUNE (4.6.) so objavljeni članki sedanjega uredništva TRIBUNE, ki je v celoti odstopilo. Članki dokazujejo dejstvo, da je prišlo do disonanc med uredništvom, sodelavci in oblastni, a tudi bralci. Finančna kriza lista, ki se je pojavila hkrati z vsebinsko, onemogoča vsakršno resno nadaljnje delo. O usodi TRIBUNE ni še nič jasnega.

LEV DETELA,

PISMA UREDNIKU (Zaključek s strani 2.) slovenskimi protikomunističnimi emigranti tako, kot so si želeli in predvidevali komunistični oblastniki doma, dokazuje med drugim tudi omenjeno pismo v Klicu Triglava, v katerem označuje pisec za "stereotipne in sterilne" tiste protikomuniste, ki ne odobravajo dr. Žebotove hoje domov, in se celo povzpneja do trditve, "da gredo slovenskim stalinistom na roke".

Prav tako nepremišljena in več kot predrzna je trditev, ki jo je izrazil v istem KTju g. I. Tič. Ta pravi, da "na vajati samo dr. Bogataja kot zgodovinski vir za razpravljanje o 1. decembru predstavlja prezir do vseh naših političnih mož in zgodovinarjev".

Noben razumsko uravnotežen človek ne bo iz dejstva, da sem citiral samo en vir, da odvržem dr. Žebotovo trditev o nepogodbenosti provodecembrskega zedinjenja, sklepal, da preziram vse naše politične može in zgodovinarje. Živim pač v tujini, kjer človek nima na razpolago knjižnic, kot jih ima v domovini, da bi lahko segel po več virih in jih navedel. Sicer pa mislim, da kaj takega presega okvir rubrike Pisma uredniku v Klicu Triglava. RADIVOJ RIGLER

PRAVICA DO DELA

Preglasovanje, nadmudrivanje in doktrinarnost stališč je še enkrat postavilo slovenske poslance v zvezni skupščini ob zid. To, kar se je dogodilo v zvezi z zahtevo, da bi spremenili tkzv. temeljni zakon o organizaciji prevoza z motornimi vozili v cestnem prometu, ki je spravil ob kruh kakih tisoč prevoznikov v Sloveniji, samo še enkrat potrjuje, da imajo prav tisti, ki trdijo, da ima lahko federacija samo takšne pravice, kakršne ji republike sporazumno in prosto voljno odstopijo. Pri nas pa je bilo tako v prvi kot sedaj v drugi Jugoslaviji, da se morajo posamezni sestavni deli Jugoslavije - narodi odn. republike - šele boriti za pravico, da si svoje notranje življenje urejajo v skladu s svojimi specifičnimi razmerami.

Po lanskih demonstracijah v Beogradu je zvezna skupščina po hitrem postopku sprejela predpise o osebnem delu, da bi zadovoljila ekstremiste, ki so trdili, da se zasebni obrtniki, gostilničarji, avtoprevozniki in drugi bogatijo na račun državnih podjetij - na račun družbe. Posledica je bila ta, da so državna podjetja še slabše delala ob pomanjkanju konkurence. A ravno odprava konkurence je bila tudi glavna misel družbenih avtoprevoznikov, ko je prišlo do poskusa, da se odloži uvedba prepovedi 5-tonskih tovornjakov v zasebni lasti. Pri tem niso bila slovenska družbena podjetja nobena izjema. Na stopila so proti "nelojalni konkurenci" in obtožila privatnike, da si s korupcijo pridobivajo prevozniške posle, da si odpirajo vrata s podkupovanjem in da ostajajo družbenim podjetjem samo posli, ki za zasebnike niso zanimivi.

V Jugoslaviji je v zasebni lasti kakih 30.000 tovornjakov. Od teh jih je v Sloveniji kakih 4.600 - okrog tisoč čez pet ton nosilnosti. Ti tovornjaki opravljajo predvsem dela za gradbena podjetja, za katera družbena podjetja niso pokazala prav nobenega navdušenja, saj so tudi najtežja in najbolj umazana. Zasebniki delajo ob vsakem času, podnevi in ponoči in v času gradbene sezone celo ob nedeljah. S 1. julijem pa je teh tisoč tovornjakov obstalo, z njimi pa marsikatero gradbeno podjetje. Kakih tisoč prevoznikov je zgubilo nele zaposlitev, ampak tudi pravico do zdravstvenega zavarovanja!

Doktrinarnost se je znova pokazala tudi v tem, da je v komunistični družbi možno sprejemati in uveljavljati retroaktivne zakone. Po enem izmed njih je bil recimo aretirani, sojen in poslan v ječo že Milovan Djilas. V slučaju avtoprevoznikov pa je doslej vsak zasebnik lahko kupil tudi šesttonski tovornjak in dobil zanj obrtno dovoljenje. Nele da po novem zakonu nihče več ne more dobiti takega dovoljenja, ampak tudi oni, ki take tovornjake in dovoljenja že imajo, ne morejo več opravljati svojega dela. To je klasičen primer pravne varnosti državljanov v komunistični (ne socialistični!) družbi.

Predlog slovenskih poslancev v zvezni skupščini, da se uvedbo tega zakona odloži do konca leta in da se med tem poišče izhod iz nastalega položaja, je bil sprejet v zboru narodov, zavržen pa v gospodarskem zboru, četudi so slovenski poslanci tudi tam solidno podpirali ta predlog. Komična situacija pa je nastala, ko sta oba zbora izvolila po tri poslance v usklajevalno komisijo. Od treh

poslancev zbora narodov sta bila dva proti odložitvi zakona, eden (Slovenec Sveto Kobal) pa za, medtem ko je gospodarski zbor izvolil tri poslance (nobenega Slovenca), ki so bili vsi proti odložitvi. Usklajevalna komisija pa taka!

7. julija je potem prišlo do masovne demonstracije zasebnih prevoznikov pred slovensko skupščino v Ljubljani, ki so nosili napise "Nočemo biti socialni problem" in "Dajte nam kruha!" Izvolili so 20 člansko delegacijo, ki je bila nato sprejeta na skupščini. Delegacija je prebrala pismo, ki so ga avtoprevozniki naslovili na Staneta Kavčiča, predsednika slovenske vlade, v katerem so izrazili zaupanje v vlado, ki si je zelo prizadevala, da bi tozadevni zakon izpremenili.

Zaenkrat rešitve ni. Tovornjaki stojijo, vkolikor jih ne bodo pokupila "družbena" podjetja, prizadeti prevozniki in njihove družine pa bodo morale najti izhod v kakih drugih zaposlitvah - ali v emigraciji. Občine pa, v katerih so ti prevozniki delali, so izgubile dragocene dohodke v obliki davkov, obrtnih dovoljenj itd.

ŠE EN REBUS

V Beogradu se je od 8. do 12. julija vršil posvetovalni sestanek predstavnikov vlad 51 tkzv. neuvrščenih dežel. Razen Jugoslavije in Cipra so vsi ostali predstavniki prišli iz dežel izven Evrope. Namen sestanka je bil izmenjati poglede na politiko neuvrščenosti in event. sprejeti odločitve o novi konferenci šefov neuvrščenih držav. Oboje je naletelo na težave. Burma, Gvineja, Kuvajt, Alžirija in Senegalija niso videle posebne koristi v novem sestanku šefov vkolikor ne bi bil zagotovljen njegov uspeh kar se tiče večje enotnosti pogledov o politiki neuvrščenosti. Burma se je tudi bala reakcije velesil na to politiko.

Nekateri delegati so imeli zelo konkretne pripombe, čeprav so se izogibali navajanju imen in držav-grešnic. Kuvajtski delegat je recimo rekel, da se načela in resolucije, sprejete na beograjski in kairski konferenci, niso izvajale ne med neuvrščenimi ne v Združenih narodih. Senegalski delegat je dejal, da se tudi tega sestanka udeležujejo nekatere države, "ki na tak ali drugačen način pripadajo določenim vplivnim področjem, čeprav niso podpisnice vojaških paktov," pa bi bilo treba zato bolje definirati, koga je smatrati za neuvrščenega. To vprašanje je mučilo tudi precej drugih delegatov.

SMERI SODOBNEGA POLITIČNEGA RAZVOJA

Ogromna živčna, idejna in vojaška napetost povojne ga političnega razvoja, združena s težkimi političnimi in revolucionarnimi pretresi širom vse zemeljske oble, nas sili, da se vprašamo, kakšen je sodoben svetovnopolični položaj in katere so silnice njegovega razvoja. To vprašanje je važno že zaradi tega, da bomo znali vključiti domače probleme v svetovne probleme in iz svetovnih problemov napraviti domače probleme, kar je osnovni pogoj vsake uspešne politike. Pri tem se poslužujem besede "politika" v širšem smislu, namreč, da pomeni pojem "politika" reševanje javnih zadev, z razliko od "strankarske politike", ki vidi v strankarstvu edino obliko javnega delovanja. Morda se zrcali naša slovenska politična utesnjenost ravno v tem, da besedi politika nikdar nismo dajali nekega širšega, temveč samo strankarsko politični pomen.

1. TEŽNJE, ENO IZMED GIBAL POLITIČNE DEJAVNOSTI

Značilne za današnjo dobo so težnje, ki se pojavljajo tako v posameznikih kot v družbah oz. družbenih slojih. Te težnje so torej individualnega kakor tudi družbenega značaja. Individualnega: želja po ljubezni, človeški toploti, dobroti, razumevanju in podobno; družbenega: težnja po socialni pravičnosti, po politični in gospodarski enakopravnosti, po politični in verski svobodi ter po svobodi prepričanja, itd. Način, globina in silovitost teh teženj zavisi od posameznika, njegovega duševnega ustroja in življenjske poti, oziroma od družbenega in kulturnega razvoja narodov in od življenjske ostrine njihovega trenutnega položaja. Da so te težnje zmožne povzročiti ogromne socialne in politične preobrate, lahko vidimo neposredno pred našimi očmi (npr. madžarska revolucija 1956, problem črnec v Ameriki ipd.), dokazuje pa nam to tudi vsa zgodovina polpretekle dobe (kom. revolucija v Rusiji, razpad Avstro-Ogrske itd.).

2. SAMOBITNOST IN SODELOVANJE

Potek današnjega svetovnega političnega razvoja določujeta dve vrsti silnic. Na eni strani vlada težnja po ohranitvi, gojitvi in razvijanju lastne samobitnosti, na drugi strani pa se pojavlja težnja po vključitvi te samobitnosti v širši družbeni sklop. Opazujemo na primer Alžir. Dokler je bil Alžir nesvoboden, je težnja po lastni samobitnosti in lastnem razvoju mobilizirala ogromno pripravljenost za žrtve, da bi se ta samobitnost dosegla in vzpostavila. Ko pa je bila ta individualnost dosežena in priznana, je stopilo vprašanje sodelovanja z ostalim svetom, celo z včerajšnjim sovražnikom, na prvo mesto. Ohranitev te nove samobitnosti je možna samo z njeno

vključitvijo v svetovni sklop.

Težnja arabskih držav v severni Afriki po politični združitvi je očitna stvarnost povojne dobe. Razvoj pa je kmalu pokazal, da edinost arabskega sveta ne more nastati po nadvladi ene države nad ostalimi, kar nam razpad Združenih arabskih držav nazorno dokazuje. Arabski svet se bo samo takrat mogel združiti, če zgodovinsko nastale države v novem državnem sklopu ne bodo popolnoma izgubile svoje samobitnosti, če bodo torej individualne raznoličnosti v novi skupnosti ohranjene.

Ko se je nakazoval prelom med Pekingom in Moskvo, se je na zahodu govorilo: "Končno je zahod enkrat bolj edin kot vzhod." Komaj je bila ta misel izrečena, že je de Gaulle preprečil vstop Velike Britanije v Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in oporekal Amerikancem vođilno vlogo v zahodnem svetu. Razpad obeh blokov, vzhodnega in zahodnega, dokazuje, da današnja doba ne trpi dviga enega naroda nad drugim, ene države nad drugo. Bodoči svet ne bo niti ameriški niti ruski niti kitajski niti afriški, temveč pluralističen. Gibljemo se torej v pluralistično svetovno skupnost, po zakonitosti ohranitve narodne (državne) samobitnosti in njene koordinacije s svetovno skupnostjo. Celotno svetovnopolično dogajanje lahko primerjamo s področjem politične napetosti, kjer predstavlja koordinirana (vključena) samobitnost politični ravnotežni položaj. Močneje kot se dejansko politične razmere oddaljujejo od tega političnega ravnotežja, bodisi v smeri needinosti, bodisi v smeri enolične (nediferencirane) skupnosti, toliko večje so politične napetosti, toliko večji je politični eksploziv, ki se pri primernem vžigu sprosti v političnih katastrofah (Kongo, južni Vietnam, Harlem ipd. na eni strani; madžarska revolucija, prelom Moskva-Peking ipd. na drugi strani). Ali leži poudarek bolj na koordinaciji ali pa na samobitnosti, zavisi od tega, s katere strani se gibljemo proti političnemu ravnotežju. V svetu izven vzhodnega bloka je zaradi političnih, rasnih in verskih sporov poudarek na skupnosti. Ta del sveta potrebuje koordinacijo in edinost. V komunističnih državah je bilo obratno. Tukaj je bila edinost dana, toda skupnost v enoličnosti rusko-komunističnega vzorca. Zato se je v teh deželah težnja po lastni samobitnosti posebno močno izoblikovala. Odpad Jugoslavije od Moskve, madžarska revolucija, poljska "lastna pot v socializem", upor Albanije proti Moskvi, težnja današnje Romunije po neodvisnosti, spor med Moskvo in Pekingom in posebno v oči padajoča odpoved Moskve vodilni vlogi v sklopu komunističnih strank vse to je izraz zgodovinske težnje po vzpostavitvi ravnotežja med samobitnostjo in skupnostjo.

3. SLOVENCİ IN JUGOSLAVIJA

Nesposobnost "kladivarjev Jugoslavije", da bi postavili ravnotežje med samobitnostjo južnoslovanskih narodov in njihovo državno skupnostjo, je povzročila težke notranje krize prve Jugoslavije ter pripeljala do strahotnega krvoprelitja zlasti med Hrvati in Srbi za časa druge svetovne vojne. Ista nesposobnost sedanjega upravne sistema, ki poskuša gledati na jugoslovanske narode kot enotno etnično skupnost ter se s tem popolnoma oddaljuje od prvotne marksistično-leninistične koncepcije naroda in njegove zgodovinske vloge, izziva težka notranja trenja med posameznimi južnoslovanskimi republikami ter povzroča zaradi ogromnega vpliva sodobnega gospodarstva na narodno in državno življenje težke notranje motnje v gospodarskem življenju posameznih republik in s tem tudi države kot celote.

Naivni internacionalizem, bodisi katoliškega, bodisi socialističnega ali komunističnega kova, ki ni hotel priznavati primarnosti narodnih interesov pred sekundarnostjo strankarskih, je škodoval tako slovenskemu narodu kot celotni Jugoslaviji. Medtem ko drugi narodi pojmujejo internacionalizem v tem, da priznavajo drugim narodom isto vrednost in iste pravice kot lastnemu, se je pri Slovencih zlasti socialistične in komunistične smeri internacionalizem čestokrat enostavno enačil z zanikanjem lastnega narodnega obstoja. Tako gledanje na internacionalizem je izraz izrazito slovenskega lokalizma in je v popolnem nasprotju z internacionalizmom, kot se pojmuje drugod po svetu. Morda leži vzrok tega pojmovanja v tem, da Slovenci nikdar niso razvili lastne državniške miselnosti, temveč so se gibali samo v strankarsko političnih pojmih. Zato niso bili zmožni odigrati pri ustvarjanju tako prve kot druge Jugoslavije tiste zgodovinske vloge, ki bi jo kot državniško misleč narod morali odigrati. Slovenci niso bili sposobni, da bi razširili svojo lastno državniško miselnost v širši jugoslovanski državni sklop, ker je pač niso imeli in razvijali. Poleg tega so iz bivše Avstrije podedovali še politični občutek, da so državni interesi nujno v nasprotju z narodnimi interesi. Pri Srbih je bilo ravno nasprotno. Pri njih je bil pojem narodnih in državnih interesov že izenačen. Zato oni nikdar niso v Jugoslaviji iskali in tudi danes ne iščejo vskladitev svojih narodnih interesov z ostalimi narodnimi interesi drugih južnoslovanskih narodov, temveč so pojmovali in še danes pojmujejo Jugoslavijo samo kot razširitev državnega področja za razvoj svojih lastnih narodnih interesov. To nam dokazuje jugoslovanska državna politika do koroških in primorskih Slovencev, ki je žrtvovala slovensko manjšino za ceno lastnih gospodarskih interesov do Avstrije in Italije. To nam izpričuje skoraj vsak Srb, ki bo na vprašanje o slovenskih narodnih interesih skoraj dosledno odgovoril: pa vi ste vendar v manjšini. Podobno opažamo v precejšnjem delu srbskih emigrantskih časopisov, ki še vedno izhajajo s stališča "močne jugoslovanske naci-

je", ne da bi bili pripravljeni žrtvovati tej "močni jug. naciji" vsaj drobec svoje lastne samobitnosti. Pravilnost te trditve pa dokazujejo najbolj Slovenci sami, pri katerih pojem narodnih interesov sploh ne obstaja in se poskus njih definicije skoraj vedno šteje za rušitev države in kot izraz nacionalističnih teženj.

Slovenci v Jugoslaviji se ne zavedajo v zadostni meri, da je vsak poskus zatiranja narodne samobitnosti v rešnici rušitev državne skupnosti in protidržavno dejanje. Večnarodna država lahko obstoja samo takrat, če ima vsak narod občutek, da so v tej državni skupnosti njegovi narodni interesi bolje zastopani kot izven nje. Vsak poskus "ustvaritve močne nacije" na račun samobitnosti nujno priključuje v prizadetih narodih na dan ekstremistične sile, ki streme za rušitvijo države. Dokaz za to trditev je razviden ne samo v današnjem narodnem stanju v Jugoslaviji, ampak tudi v nastanku druge Jugoslavije same. Le-ta je nastala pod geslom "pravice narodov do samoodločbe in odcepitve". Le tako visoko priznana pravica do samobitnosti posameznih južnoslovanskih narodov je mogla premagati ogromne nacionalne prepade, ki so nastali ravno zaradi zanikanja narodnih samobitnosti v stari Jugoslaviji. Pravilnost marksistično-leninistične narodne koncepcije, ki se vsaj v teoriji močno približuje političnemu ravnotežnemu položaju med samobitnostjo in skupnostjo, bi ne mogla biti bolje potrjena kot ravno z nastankom nove Jugoslavije. Da je nova jugoslovanska ustava to pravico narodov do odcepitve ukinila, ni znak njene moči, temveč njene slabosti. To dokazuje, da se je politična praksa v medrepubliških odnosih oddaljila od politično ravnotežnega položaja in s tem sprožila notranje politične napetosti. Rešitev iz tega položaja pa sedanja uprava ne išče v povratku k pravici samoodločbe južnoslovanskih narodov, temveč gre nadalje po poti, ki jo je začrtala srbsko-nacionalistična državna miselnost. Duh zgodovinske miselne zaostalosti je v Jugoslaviji zmagal nad naprednejšo marksistično-leninistično večnarodnostno državno koncepcijo. Upati in želeti je, da težnja po vzpostavitvi ravnotežja med samobitnostjo in skupnostjo ne bo pripeljala (ob izmenjavi generacij sedanje vladajoče stranke) do podobne katastrofe, kot jo je doživela Jugoslavija 1.1941.

4. SLOVENSKI AVTONOMIZEM

Položaj Slovencev v Jugoslaviji se nujno odraža tudi v političnih tokovih tistega dela slovenske emigracije, ki budno spremlja, oz. skuša spremljati, politični razvoj v svoji bivši domovini. Ker dobršen del te emigracije ni mogel ali ni hotel uvideti, da je slovenska narodna samobitnost v novi Jugoslaviji ravno tako ali pa še bolj ogrožena kot v bivši Avstriji, je nujno zašel v drugo skrajnost ter zahteval neodvisno Slovenijo.

Medtem ko se v Sloveniji sami giblje težnja po avtonomiji v smeri vzpostavitve ravnotežja med samobitnostjo

in skupnostjo, se je zaprlo "Slovensko državno gibanje" v lastni narodni geto ter odklonilo sleherno razpravo o odnosih do drugih južnoslovanskih narodov. Še več! Vsa kega, ki je za kakršnokoli obliko državnega sožitja z ostalimi južnoslovanskimi narodi, so označili za narodne ga mlačneža, sebe pa proglasili za edino prave zagovornike "resničnih" slovenskih interesov. Zaprti v lastni narodni geto niso zavzeli sovražnega stališča le do Srbov, temveč tudi do slovenskih "jugoslovansko" usmerjenih emigrantskih skupin in posameznikov in tako niso mogli pritegniti k sodelovanju celo tistih, ki bi bili pripravljene ni o novo nastalem političnem položaju Slovencev razpravljati in v stičnih točkah z njimi sodelovati. S svojimi nacionalno nestrpnimi stališči se gibljejo ravno v nasprotni smeri celotnega svetovnega razvoja, torej proti težnji po vzpostavitvi ravnotežja med samobitnostjo in skupnostjo. Zato tudi niso bili zmožni vključiti slovenski problem v svetovne tokove, kot npr. v spor med Moskvo in Pekingom, kateri je ravno izraz gibanja v politično ravnotežni položaj.

Brez sleherne zaslombe svetovnih političnih tokov, brez vsakih materialnih sredstev in brez zadostne organizacijske predpriprave je "Akcijski odbor za neodvisno Slovenijo" pozival Slovence v domovini na odpor in to celo oborožen odpor. S tem je pokazal ne samo veliko politično naivnost, temveč naravnost neverjetno neodgovornost, saj bi se tak svetovnopolično osamljen upor nujno moral zadušiti sam v sebi.

"Upor, ki misli, da se bori za svobodo, in ki krvavi grozno razočaran nad prijatelji in sovražniki, ne razume, da se svoboda posameznika in naroda ne da doseči čez noč..."

Tisti, ki hoče smiselni upor v svojem narodu in za svoj narod, mora kot prvi stremeti za tem, da očisti sam sebe, svoje misli in čustva in da se osvobodi napačne upanja in strahu, pa tudi napačne zavesti" (Friedrick Heer, v Mostu 1964/2).

5. EVROPSKA INTEGRACIJA

Ob današnji težki notranji krizi EGS (Evropske gospodarske skupnosti) se nujno vsiljuje vprašanje, kako je mogoče, da je težnja po skupnosti dala vsem evropskim narodom po vojni ogromen gospodarski vzpon in močan politični zagon. Sedaj pa, pred ureditvijo poslednje faze evropske integracije, pretresa EGS težka kriza in nekateri govorijo celo o njenih smrtnih krčih. Mnogi valijo vso krivdo na de Gaulle, pri tem pa ne pomislijo, da bi de Gaulle in njegova politika že davno zginila s svetovnega odra, če ni ne imela takšna politika močne opore v sodobnih svetovnopoličnih tokovih.

Po prvi svetovni vojni je razpadla Evropa v številne večje in manjše neodvisne države, katerih državni in narodni interesi so se križali in bili v nasprotju, tako da je bila Evropa v sebi raztrgana in needina, torej gospodarsko in zlasti politično nevsklajena. Ključ nacistične Nem-

čije po "novi" Evropi je imel močno zgodovinsko upravičenost in zato prodorno silo, kajti v zahodni Evropi takrat ni bilo nobene druge politične sile, ki bi pozivala k večji povezavi. Tako je začasno postala Hitlerjeva Nemčija zgodovinska sila "evropske integracije". Njena napaka je bila v tem, da je poskušala doseči evropsko integracijo z nadvlado enega naroda nad vsemi drugimi, kar je nujno izzvalo odpor, ki je končno uničil "nositeljico integracije".

Pod vplivom vojnih dogodkov se je narodna zavest pri evropskih narodih po drugi svetovni vojni le še okrepila, vendar se je istočasno pojavila tudi močna težnja po sodelovanju z drugimi narodi.

Ta težnja po sodelovanju je rodila idejo skupne evropske države, s skupnim evropskim parlamentom in direktnimi volitvami vanj, ne oziraje se na državne meje. Ta skupna država pa naj se doseže postopoma. Najprej povezuje težke industrije (Montanska unija), nato ustvaritev evropske gospodarske skupnosti ter priprava in sredstvo za postopno izenačenje gospodarskih razlik posameznih dežel in končno zadnji cilj, ustvaritev evropskega parlamenta s postopno okrnitvijo pravic narodnih parlamentov.

Ustvaritev direktnega evropskega parlamenta bi po ukinitvi narodnih parlamentov nujno izbrisala iz Evrope slej ko prej vse male narode in Evropa bi postala torišče interesov gospodarsko močnih narodov, v sedanjem položaju torej predvsem Nemčije, Francije in deloma Italije. Ni slučaj, da so se ravno Benelux-države najmočneje potegovala za pristop Velike Britanije v EGS. Hotele so ustvariti ravnotežje nemško-francoski gospodarski hegemoniji, kar so v prenekaterih časopisnih intervjujih in televizijskih pogovorih tudi odkrito povedale. Prosto pretakanje kapitala v taki združenji Evropi bi gospodarsko močnim narodom poleg tega omogočilo, da gospodarsko šibke narode enostavno pokupijo. To bi morda trenutno prineslo tistemu prebivalstvu materialno korist, na dolgo roko pa bi utegnili imeti katastrofalne posledice. Praktični primeri nam kaže neposredno pred očmi.

Belgija sestoji iz dveh delov, iz francoske govoreče Valonije in flamske govoreče Flamske. Flamska je bogata na premogovnikih, ki so bili osnova njenega gospodarskega uspeha. Ko pa so postajali premogovniki v poslednjih letih nedonosni, se je začel kapital umikati iz Flamske in odtekati nazaj na Valonsko. To je povzročilo težke socialne posledice, ki so v letu 1964, zaradi povezave socialnih problemov z narodnostnimi, pretresali vso Belgijo in celo ogrožali njen državni obstoj. Podoben položaj je nastal tudi v nemškem Porurju, kjer so ukinjali rudnik za rudnikom, ne da bi pri tem posvečali nastajajočemu problemu brezposelnosti zadostne pozornosti, saj kapital sam na sebi ne čuti nikake socialne odgovornosti. Šele protestne demonstracije rudarjev v letu 1965 so opozorile politične dejavnike na pereč socialni problem. Poizkus rešiti ta problem s soudeležbo privatnega industrijskega kapitala pri ustvarjanju druge primerne industrije, ki naj bi

zaposlila brezposelne rudarje, je v začetku obljubljal uspešno rešitev socialnega problema. Toda v poslednjem času postaja vedno glasnejši očitek, da privatna industrija ni v zadostni meri pripravljena vlagati kapitala tam, kjer ne vidi zagotovljenega dobička. Ta trditev še posebej nazorno potrjuje časopisno poročilo v "NRZ in Rhein und Ruhr" v članku "Nemške jeklarne škilijo k obalam", z dne 30. 9. 1966: "V poslednjem času so postali znani načrti nemških kemijskih koncernov, nadalje koncernov nafte in avtomobilskih tovarn, kateri vzbujajo vtis, kot da bi bil na obalah zaradi ugodne dobave surovin idealen kraj za njihovo obratovanje. Tudi zahodnonemške jeklarne škilijo k obalam! Že gotovi načrti za tako emigracijo ležijo v predalih." Vzrok temu je v nižji ceni ameriškega premoga, s katerim se lahko npr. italijanske in hollandske železarne ceneje oskrbujejo, medtem ko so nemške železarne navezane izključno na porurski premog. Kakšne posledice bi imela uresničitev takih načrtov za prebivalstvo Porurja, nam ponazorjuje primeri iz Amerike, kjer so nekateri predeli, iz katerih je odtekel kapital, popolnoma obubožali.

Na drugi strani pa omogoča popolnoma svobodno pretakanje kapitala nadvlado gospodarsko močnih narodov nad gospodarsko šibkejšimi. Tako poroča vodilni list v Torontu "The Globe and Mail" (maja 1966) o inozemskem gospodarskem vplivu in ugotavlja, da stoji 60 odstotkov celotne kanadske industrije, 74 odstotkov njene nafte in 57 odstotkov rudnikov in železarn pod tujim - skoraj izključno ameriškim - nadzorstvom. List ugotavlja, da ne izgubljajo Kanadčani samo nadzorstva nad lastnim gospodarstvom, temveč da gospodarska kontrola nujno vodi do politične kontrole. "Radi pripravljenosti ka nadstkih delničarjev, da prodajo svoja podjetja ameriškim interesom, še ni mogoče predvidevati, kam bo vse to vodilo."

Iz vseh teh primerov je razvidno, kakšne katastrofalne posledice bi utegnili imeti za male narode svobodno pretakanje kapitala v bodoči integrirani Evropi. Bili bi na milost in nemilost izročeni v roke evropskih velekoncernov. Oropani lastnih meja in brez državnega aparata, ki bi ščitil njihove osnovne življenske interese, bi se izgubili v integralno združeni Evropi brez slehernega zagotovila, da bo življenski standard njihovega prebivalstva dejansko višji, kot je bil prej. Če bi grozilo relativno obubožanje nekega naroda zaradi odtoka kapitala v druge predele Evrope, bi bili mali narodi proti temu brez moči, kajti na politični teži bi njihovo prebivalstvo ne pomenilo mnogo. Socialni problemi Porurja so padli šele v oči, ko so nastopile masovne demonstracije rudarjev in ko je to zaradi izgube glasov začelo ogrožati vodilno vlogo nemške krščansko-demokratske stranke. Malim narodom pa bi v takem položaju servirali: to je cena, ki jo morate plačati za združeno Evropo.

Problem uravnovešenja interesov različnih socialnih slojev velikih narodov je postal torej glavna ovira za po-

litično integracijo Evrope. Vprašanje cene kmetijskih pridelkov, ki je spravilo EGS v znano krizo, je zunanji izraz tega v bistvu socialno-političnega problema, katerega naravo vodilni evropski politiki priznavajo. Izjave npr. nemškega zveznega kanclerja, da pri evropski integraciji ne gre za uničenje narodnih samobitnosti, kažejo, da počasi prodira spoznanje, da je rešitev iz sedanje slepe ulice, v katero je zašla EGS, le v iskanju ravnotežja med samobitnostjo in skupnostjo. Tako dobiva de Gaullova "Evropa očetnjav" novo obliko in nov poudarek. Vendar je to spoznanje zaenkrat šele v zametkih in še ni našlo konkretnih političnih oblik.

SKUPNOST ALI KAJ?

Med slovenskimi in hrvaškimi gospodarstveniki je vzbujal hudo kri namen zveznega izvršnega sveta, da po hitrem postopku v skupščini spremeni zakon o deviznem poslovanju. Pritoževali so se, da jim bodo zmanjšali kvote deviz, s katerimi kot izvozniki zdaj lahko razpolagajo. Na ta način bi še bolj zmanjšali zanimanje za izvoz, ki že itak šepa, saj je deficit v zunanji trgovini v petih mesecih letos znesel 4 milijarde dinarjev. Zvezni izvršni svet je 18. junija sklenil, da opusti hitri postopek ter omogoči temeljitejšo razpravo.

Temeljita raziskava bo potrebna tudi v zvezi z najnovejšim škandalom v zveznem sekretariatu za zunanjo trgovino, za katerega je odgovoren sedanji predsednik gospodarskega zbora zvezne skupščine dr. Vasil Grivčev, ki je do 17. maja bil načelnik omenjenega sekretariata. Vmešana sta pa tudi sekretariat za gospodarstvo in sekretariat za finance. Vsi trije zvezni sekretariati so na hitrico odobrili prošnjo Radio-Televizije Skopje za uvoz 1000-kilovatnega radijskega oddajnika iz Švice, čeprav bi ga lahko izdelala podružnica "Iskre" - Radio-industrija Zagreb, ki prav sedaj končuje izdelavo podobnega oddajnika za "All India Radio". Sekretariat za zunanjo trgovino je uvoz odobril, sekretariat za gospodarstvo potrdil, da v Jugoslaviji ni proizvajalca za take oddajnike, a sekretariat za finance je RTV Skopje oprostil carine na uvoz. Ves postopek je trajal dva dni. Ker je cena oddajnika okroglo 8 milijonov novih dinarjev, bi samo na carini državna blagajna normalno zaslužila par milijonov dinarjev. Povrh vsega pa so se vsi skupaj pregrešili zoper postopek, ki določa, da je za take nakupe potrebno razpisati javni natečaj. Tega pa ni bilo in Radio-industrija Zagreb je za zadevo zvedela šele 60 dni po odločitvi - ko je že potekel rok za pritožbo.

Za časa Grivčevega tajnikovanja so še tri druga skopska podjetja hotela izposlovati nižjo carinsko stopnjo za uvoz opreme, kar bi prikrajšalo državo za kakih 70 milijonov novih dinarjev. Zadeva pa je bila odkrita, ko je bil eden od teh aktov poslan pomotoma direktno sekretarju za finance - Janku Smoletu - namesto "po redni poti".

KULTURA IN OMIKA

Slovenski zavod za šolstvo je priobčil zanimive podatke o strukturi tkzv. učiteljskega "kadra" v osnovnih šolah v Sloveniji v letu 1968. V nižjih razredih, kjer poučujejo učitelji vse predmete, poučuje 5.416 učiteljev, od katerih jih ima:

1 visoko izobrazbo

95 višjo izobrazbo (2%)

5.269 srednjo izobrazbo (97%);

51 (1%) učiteljev pa nima ustreznih, t. j. srednje strokovne izobrazbe (učiteljišča).

V višji osnovni šoli poučujejo učitelji le posamezne predmete in morajo zato imeti najmanj višjo izobrazbo. Toda od 4.150 učiteljev jih ima le 2.312 (56%) predpisano izobrazbo:

638 visoko izobrazbo (15%)

1.480 višjo izobrazbo (36%); a

194 (5%) učiteljev predpisi ne obvezujejo, da bi morali izpopolniti svojo izobrazbo z dodatnim šolanjem. 1.838 (44%) učiteljev na višji osnovni šoli pa nima ustrežne izobrazbe.

Izobrazba predmetne skupine učiteljev je glede na učne predmete močno različna. Sorazmerno največ učiteljev z ustrežno višjo ali visoko izobrazbo je med učitelji likovne vzgoje - 83,5%. Sledi gospodinjstvo z 81 odstotkov. Na drugi strani tehtnice pa sta matematika in fizika s 36% in nemški jezik z 31%. Statistika seveda ne pove, če so učitelji s to "ustrezno" izobrazbo boljši predavatelji od onih, ki te izobrazbe nimajo.

POMOČ ŠTUDENTOM

Slovenski republiški sekretariat za prosveto in kulturo je objavil podatke o materialni pomoči študentom v lanskem šolskem letu. Iz teh je razvidno, da je prejemalo posojilo ali dobivalo štipendije 1.413 (11,1%) študentov. To je najnižji odstotek v zadnjih petih letih - najvišji je bil leta 1964, ko je pomoč dobivalo 17,5% študentov. Velika pa je razlika v višini te pomoči. Medtem ko je 1.1964 pomoč znašala mesečno povprečno 55 din, kar je stalo Slovenijo nekaj nad poldrugim milijon v enem letu, je leta 1968 znašala ta pomoč povprečno 214,17 din odn. tri milijone dinarjev na leto.

OBLETNICE: Letos mineva sto let, odkar je parlament takratne avstro-ogrske monarhije sprejel zakon, s katerim je na Slovenskem bila uvedena obvezna osemletna osnovna šola. Za ta jubilej je Slovenski šolski muzej v Ljubljani priredil v svojih prostorih na Poljanski cesti razstavo in izdal zbornik, ki daje pregled razvoja osnovne šole v zadnjih sto letih.

Ob stoletnici smrti lirskega pesnika Simona Jenka

(1835-1869) je bilo v Podreči na Sorškem polju spominsko zborovanje, na katerem je govoril dr. France Bernik.

70-letnico rojstva je praznoval literarni zgodovinar akademik dr. Anton Slodnjak, doma iz Slovenskih Goric. Delo akademika Slodnjaka je obsežno: Pregled slovenskega slovstva (1934) in nemško Geschichte der slowenischen Literatur (1958), uvodi k angleškimi prevodom slovenske poezije, komentarji o Prešernu, njegov prispevek k temu tiki druge polovice XIX stoletja v treh izdajah Zgodovine slovenskega slovstva Slovenske Matice, moderen učbenik za zamejske Korošce ter končno romansirani biografiji Prešerna (Neiztrohnjeno srce, 1938 in 1967) ter Levstika (Pogine naj - pes!, 1946 in 1965).

POKOJNI: Umrli je mladinski pisatelj Josip Ribičič, star 83 let. Mladost je preživel v Furlaniji in na Primorskem. Poučeval je v Trstu dokler ga niso fašisti pregnali v Jugoslavijo. Znan je bil po "Našem Rodu".

JE ŽUPANČIČ PREPISOVAL?

Tednik TT je v svoji številki 19. marca priobčil obsežno reportažo Juša Turka o usodi zapuščine akademika Sovreta. V njej je bilo omenjeno, da je Sovre glosiral primerjave med Župančičevimi pesmi in pesniki svetovnega slovesa. V zvezi s tem poročilom je Albin Simončič iz Radeč poslal dopis DELU, v katerem je tolmačil omembo Sovretovih glos kot da obstoja sum v izvirnost nekaterih pesnikovih del. Zahteval je, da se Slovencem pove resnica. Položaj je nato pojasnila Alenka Glazer, ki je pregledala Sovretovo zapuščino in našla med njo štiri Župančičeve pesniške zbirke in od teh tri. Čez plan (1904), Samogovori (1908) in Sto ugank (druga izdaja iz leta 1919) opremljene s Sovretovimi opombami. Vseh pesmi z daljšimi ali krajšimi pripisi ob robu je 34. Od vseh teh je samo v Dumi eno mesto, kjer Sovre nakazuje morebiten prevzem pesniške primere in sicer iz nemškega pesnika Lenaua. Glazerjeva meni, da je malo verjetno, da bi Župančič zavestno prevedel primerjavo med škranjčkom in pojočo raketo. In tudi če jo je, bi zaradi enega verza od 227 bilo nesmiselno očitati avtorju plagiarizem. Druge glose se nanašajo na Sovretove prevode Župančičevih Sto ugank v nemščino in na primerjevo med Župančičevimi slikami in prisposodobami iz latinske poezije. Marginalne glose pri eni pesmi pa se nanašajo na opombe za prevod pesmi Doma v latinščino, kar je Sovre kot tekst za prevod v slovenščino dal za nalogo osmošolcem v Ljubljani v šolskem letu 1926/27. Glazerjeva upa, da je s tem dokazala, da so Sovretove glose bistveno drugačne, kakor se kaže v članku Juša Turka.

KNJIŽNI TRG: Izšla je prva, dvojna številka nove slovenske revije za kulturna in družbena vprašanja "Prostor in čas". Založnica revije je mariborska založba Obzorja, v izdajateljskem svetu pa so med drugimi Janez Gradišnik, Edvard Kocbek, Kajetan Kovič, Lino Legiša, Anton Slodnjak in Jože Udovič. SPECTATOR

Od meseca do meseca:

DOL Z MONOPOLI - RAZEN NAŠIM

Na četrti seji predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije, ki je bila 16. junija na Brionih, so razpravljali o "nekaterih mednarodnih vprašanjih in nadaljnji dejavnosti države pri razvijanju politike neuvrščenosti." O tem niso objavili ni kakršnih podrobnosti in niso niti naznanili, kdo je govoril. Objavili so le sledeče sklepe "o neposrednih političnih nalogah ZK," katere so sprejeli na podlagi razprave na tretji seji 29. maja:

1. Uresničevanje politike IX. kongresa je predvsem odvisno od idejne in politične ustvarjalnosti Zveze komunistov, da spoznava življenska vprašanja delavskega razreda in družbe, da se opredeljuje nasproti njim, da daje izvršne rešitve.

2. Treba je osredotočiti sile in akcijo komunistov v delovnih organizacijah, v družbenopolitičnih organizacijah, predstavniških organih in v upravnih organih za urejanje tistih vprašanj, glede katerih so bila podana ja sna gledišča v dokumentih IX. kongresa in republiških kongresov.

3. Nujno potrebno je konkretno proučiti tista vprašanja v zvezi z reformo in samoupravljanjem, ki še čaka jo na odgovore in usklajevanje stališč.

4. Komunisti morajo pri tem, ko se postavljajo po robu socialni in politični demagogiji in tendencam, naj bi plavali s tokom, nedvoumno razločevali tisto, kar je v posameznih zahtevah nestvarno in česar naša družba v dohlednem času ne more rešiti.

5. Vse organizacije in vodilni organi Zveze komunistov morajo redno proučevati aktualna politična in idejna gibanja, spremembe v razporeditvi in odnosu socialnih in političnih sil v družbi in izvore konfliktov.

6. Demokratična politična akcija v množicah in boj mnenj sta osnovni način delovanja Zveze komunistov in brez idejnega in političnega diferenciranja ni resnične enotnosti Zveze komunistov.

7. Položaj delavskega razreda in delovnega človeka v političnem življenju je osnovno merilo o razvitosti neposredne socialistične demokracije in smisel široke demokratične akcije Zveze komunistov.

8. Zveza komunistov se bojuje za demokratične odnose v družbi, za ekonomsko in družbeno osvoboditev delavskega razreda, za to, da delovni človek postane go spodar pogojev in rezultatov svojega dela in ustvarjalec socialističnih družbenih odnosov.

9. Zveza komunistov nasprotuje vsakemu monopolu in subjektivističnemu presojanju v kulturi in se bo uprta vsem poskusom posameznikov in skupin, da bi izkoristile svobodo ustvarjanja v politične protisocialistične cilje.

10. Osrednje vprašanje idejnega in političnega boja ZK na univerzah je reforma visokega šolstva na osnovah, ki jih je določil IX. kongres ZKJ.

11. Skupno z vsemi socialističnimi silami morajo komunisti širiti in organizirano nadaljevati delo pri obdelavi in uresničevanju nalog vseljudske obrambe.

12. Stališča, ki jih je določil IX. kongres ZKJ glede

razvoja družbenogospodarskih odnosov, gospodarske in kulturne politike, političnega sistema, enakopravnosti narodov in narodnostnih manjšin, vloge ZK, zunanje politike in obrambe neodvisnosti države, so dovolj jasna za demarkacijsko črto do teženj, ki jim nasprotujejo, in do političnega nasprotnika.

Idejni in politični nosilci birokratizma in stalinizma oživljajo kominforminsko platformo v nekoliko predrugačeni obliki in si prizadevajo, da bi se povezali z ljudmi, obremenjeni s konzervativno sektaškimi pojmovanji. Ostan ki razrednega sovražnika kažejo bolj odkrito svoj protikomunizem, se pri tem skrivajo za zavzemanjem za "čisto" samoupravljanje in se povezujejo z ustaško in četniško emigracijo in z drugimi sovražnimi emigrantskimi skupinami. Sovražni elementi si prizadevajo, da bi s pomočjo reakcionarnega klera zlorabili verska čustva in cerkev v politične namene. Zveza komunistov se bo še naprej upirala takim poskusom. Te sile uporabljajo pogosto nacionalizem v boju proti samoupravljanju in neposredni demokraciji.

13. ZK mora okrepiti sredstva svojega vpliva in delovanja. To pomeni, da mora spodbujati znanstveno raziskovanje in teoretično posploševanje prakse in razvoja samoupravljanja ter vloge ZK; mora obdelati sodobne koncepte ideološkopolitičnega dela z vsem članstvom, posebno z novimi člani; mora ojačati delovanje v tisku in publicistiki, v radiu in televiziji in vseh javnih tribunah; in mora razviti sistem obveščanja v ZK in politično propagando v celoti.

14. Priprave za konference ZK se morajo spremeniti v akcijo za preučevanje vprašanj, od katerih je odvisen družbeni položaj mlade generacije.

15. Predsedstvo ZKJ poziva vse organizacije ZKJ, da razčlenijo politični položaj v svojih sredinah.

IN MLADA GENERACIJA?

Za obletnico študentskih demonstracij 3. junija na beograjski univerzi ni bilo ne zborovanj ne drugih zapletov, le na pločniku pred filozofsko fakulteto je zvečer kakih 100 "levih ekstremistov" sede demonstriralo, saj jih v stavbo niso pustili. "Ekstremistična grupa", kot so jo uradno krstili, je za zamišljene zборе pripravila dokument, ki mu je Zveza komunistov univerze očitala "opozicionalnost, kakršne pri nas še ni bilo". V tem dokumentu so se "ekstremni elementi" pritožili, da je reforma univerze prepočasna. Trdili so, da je pravica do dela sicer zagotovljena v ustavi, ne pa v resnici, ker je brezposelnih veliko. Nič ni bilo storjeno proti privilegijam in nezasluzeno visokim